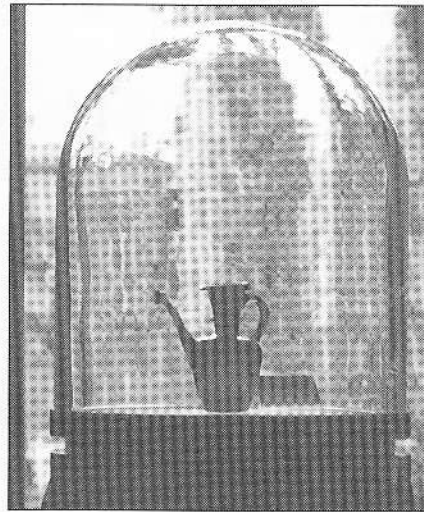

نیازها و عوامل حاکم در طراحی ویتترین موزه

مریم صالحی*

تصویر ۱

فرهنگ یک اجتماع گردد جزء مناسبات فرهنگی به حساب می‌آید. تنها متن نوشتاری یا یک موضوع ادبی نشانه یک فرهنگ نیست، بلکه همه آن چه به عنوان تکمیل‌کننده این منشور به کار بیاید جزو نیاز فرهنگی به حساب می‌آید.

ویتترین‌ها اگر خوب طراحی شوند شعور بصری ما را تقویت می‌کنند و در کل به خودی خود شیئی نمایشگاهی هستند. ویتترین‌ها با ساخت و ساز محافظتی و ساختار نگهدارنده‌شان فرهنگ گذشته را به امروز منتقل می‌کنند. پس یک نیاز فرهنگی به حساب می‌آیند. ویتترین‌ها چیدمان محیط را چشم‌نواز می‌کنند و یکی از ارکان محیط‌های بسته به حساب می‌آیند که خود در تکمیل نگرش صورت‌گرایانه به محیط نقش مهمی دارند (تصویر ۲).

ویتترین به عنوان یک محصول اگر کارآمد، اصولی و صحیح طراحی و ساخته شود، از شاخصه‌های آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

۱. ویتترین امکان محافظت اشیاء را فراهم می‌آورد.
۲. ویتترین‌ها نیروی انسانی را ذخیره می‌کنند. به بیان بهتر آن نیروی انسانی که دیروز در محافظت و نگهداری میراث می‌کوشیدند امروزه به دستگاه‌های الکترونیکی بدل شده و داخل ویتترین‌ها کار گذاشته شده است.
۳. ویتترین‌ها یک نیاز بصری‌اند. نیاز بصری، نیازی است که محیط و اطراف خود را سالم می‌خواهد تجربه بصری - هنری ما امروزه به تمام اشیاء و وسایل مصرفی جان دوباره داده است. ویتترین‌ها از این حیث در عین مکانیزم محافظتی بودن خود اشیاء نمایشگاهی‌اند.

شکل، رنگ و نمای کلی چیدمان مجموعه ویتترین‌ها در بدو ورود به هر موزه عناصر بصری و پیش‌زمینه‌ای هستند که ذهن بیننده را آماده دریافت اطلاعات بعد می‌کنند.

اما آنچه به عنوان یک رفتار فرهنگی در این جا مورد نظر است، فضا سازی و دگرگونی ذهنی مخاطب است. موزه‌داران و طراحان موزه و اشیای مربوطه آن به خوبی واقفند که یکی از شاخصه‌های ارتباطی یا به بیان بهتر، جذب و پذیرش مخاطب، همان ایجاد موقعیت فضایی است. روانشناسان و رفتارشناسان یکی از توصیه‌های روانی را که همیشه سازمان ذهنی را تغییر می‌دهد، تغییر موقعیت فضایی می‌دانند. چه بسا تغییر فضا و طراحی اشیای داخلی آن مهندسی ذهن را به سمت و سوی خاص هدایت می‌کند. و یک ویتترین معماگونه و پرسش برانگیز با موقعیت مکانی می‌تواند

۱. عملکرد موزه‌ای که ویتترین برای آن طراحی می‌شود.
۲. وضعیت معماری، میلمان و هویت ظاهری موزه.
۳. شناخت اشیایی که در ویتترین قرار خواهند گرفت.
۴. وضعیت جسمانی و سنی افرادی که از موزه دیدن خواهند کرد.
۵. شرایط موزه از نظر رطوبت، درجه حرارت و سایر عوامل محیطی.
۶. مسائل امنیتی ویتترین مانند قسمت باز شو آن و روش دستیابی به اشیای آن.
۷. چگونگی روشنایی ویتترین.
۸. شکل کلی ویتترین.
۹. مواد و مصالح.
۱۰. نیروهای فنی مجری.

طراحی ویتترین، نیاز فرهنگی

فرهنگ چیست؟ تعاریف فرهنگ ظاهراً به دوپست، سیصد و حتی بیشتر می‌رسد. آنچه در این جا می‌آید برداشت آزادی است از دایرةالمعارف علوم انسانی داریوش آشوری. به تمام فرآیند بس پیچیده انسانی که می‌کوشد تمام تجربه‌ها و اندوخته‌های زیست جهانی خود را چه مکتوب و چه غیرمکتوب بیان کند فرهنگ گویند. در این منشور مناسبات ارتباطی، قراردادهای اجتماعی، همه و همه در تکمیل آن نقش بسزایی دارند. - آیا طراحی ویتترین (فی‌نفسه) یک نیاز فرهنگی است؟

هر فرآیندی که منجر به تکمیل شعور انسانی و

مقدمه

مارسل پروست می‌گوید: «... هر کس خاطره ندارد، مسئول نیست».^۱ به بیان دیگر، این گذشته و خاطره‌های فردی و جمعی ماست که متعهد بارمان می‌آورد تا نسبت به سرزمین و میراث خود احساس وظیفه کنیم. از این رو هر وسیله‌ای، یادگاری، نقشی، بهانه می‌شود تا روح دوران‌های سپری شده به زمان حاضر برسد و ما را برای «بودن» دارای هویت و شناسنامه کند. با در نظر گرفتن فاصله‌های تاریخی که مثل برهوت، نسلی را از نسل دیگر بی‌خبر گذاشته‌اند، میراث‌های به جا مانده از نیاکان تنها غنیمت ماست برای گفت‌وگو با گذشته تا با آنها به سفرهای دور و دراز برویم و دیروزمان را نظاره‌گر باشیم و از آن پنجره به آینده نگاهی دوباره اندازیم.

ضرورت حفظ میراث گذشته، بررسی راهکارها و دستیابی به شیوه‌های آن عوامل و وسایل این ضرورت را گوشزد می‌کند.

آن گنج‌های دیروز که آثار در آنها مثل گنجی پنهان می‌شد و عاقبت فرجامی جز پوسیدن و خوراک موربانه شدن نداشت، به ویتترین‌هایی بدل شده‌اند که میراث فرهنگی ما به عبارت دیگر انسان دیروز و یا به بیان بهتر دیروز ما، در آنها نمود عینی پیدا می‌کند تصویر (۱). گذشته‌ای که نقطه عظیمت از آن جاست. به قولی دیگر «ملتی که به گذشته خود نمی‌اندیشد یا گذشته‌ای ندارد اصلاً مسؤول نیست».^۲

در یک نگاه، مسائلی که در طراحی یک ویتترین مطرح می‌شوند عبارتند از:

* موزه‌دار و طراح صنعتی.

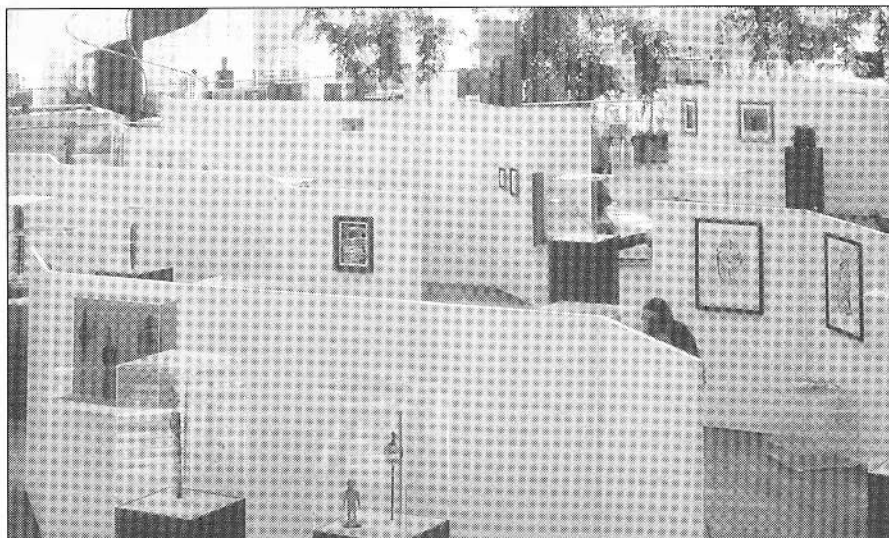
کنونی به تکرار تجربه نیاکان خود که کوچکترین ابزارهای مورد استفاده‌شان را از آلات جنگی گرفته تا... همه را در نهایت لطافت و ظرافت تزئین می‌کرد، بار دیگر به اهمیت زیبایی و چشم‌نواز بودن محیط خود واقف شده است. این بار آن نقش و نگارهای تزئینی جای خود را به شکلهای گوناگون و بازی با رنگ‌های تأثیرگذار داده‌اند.

به عبارتی اشیاء و وسایل از آن حالت خشک مصرفی بیرون آمده‌اند و حتی در انتخاب نوع خطوط تشکیل‌دهنده شکل آنها روحیه و روان انسان در نظر گرفته شده است. به این ترتیب امروزه خطوط آرام‌بخش منحنی و صیقل‌یافته از شکلهای ایرودینامیکی را در هر جا می‌توان دید.

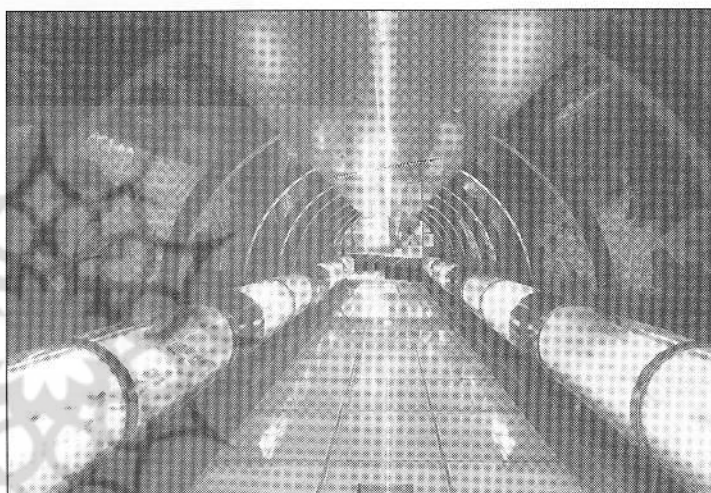
به طور خلاصه بهترین موزه‌ها و اماکن نمایشگاهی، مکان‌هایی هستند که خود در وهله اول یک مکان تماشایی هنری محسوب می‌شوند.

طراحی و ساخت ویتترین را در زمینه‌های زیر می‌توان بررسی کرد که هر یک به تنهایی مبانی و کارشناسی گسترده‌ای را در بر می‌گیرد:

۱. زیبایی‌شناسی؛
۲. ارگونومی: (ارگونومی علمی است که به کمک آن انسان قادر است محیط زندگی و کار و نیز وسایل و تجهیزات مورد استفاده را مطابق با توانمندی‌ها و ویژگی‌های خود طراحی کند).
۳. آنتروپومتری (آنتروپومتری از واژه‌هایی یونانی «Anthropos» به معنی انسان و «Metron» به معنی اندازه‌گیری گرفته شده است، و شاخه‌ای از اندام‌پردازی تعریف شده که به اندازه‌های بدن انسان می‌پردازد)؛
۴. بررسی وضعیت ویتترین با فضاهای ارتباطی؛
۵. نیازهای بصری محیط؛
۶. شرایط اقلیمی محیط؛
۷. نورپردازی؛
۸. نیازهای فرهنگی؛
۹. روانشناسی اجتماعی؛
۱۰. بررسی روش‌های تولید؛
۱۱. مواد و فنون ساخت؛
۱۲. دستگاه‌های ایمنی و حفاظتی؛
۱۳. میزان سرمایه‌گذاری در تولید؛
۱۴. تعمیر و نگهداری.

تصویر ۲

تصویر ۳

تجربه خاصی به مخاطب بدهد که هرگز دیدن آن شیء را در جای دیگری تجربه نکند (تصویر ۳). امکانات بشماری را می‌توان مثال زد که سطح سواد بصری را افزایش می‌دهند. کما این که امروزه رشته تزئینات مبنایی است که در جهت همین رشد فکری پیش می‌رود. پیش کشیدن شکلهای نو تا بتوان ساختار معمولی اطراف و محیط کنونی را دگرگون کرد.

بدین‌سان می‌توان ویتترین‌ها را امکان محافظتی صرف تلقی نکرد، آنها حضور دارند، مثل یک شیء نمایشگاهی، مثل آثار هنری در یک نمایشگاه، کلیت یکپارچه آنها قبل از هر چیز باید از شاخصه‌های زیبایی‌شناسی امروزه بهره جوید، چون که ویتترین یک نمونه از سازه‌هایی است که پاسخگوی ابعاد فرهنگی بصری است (تصویر ۴).

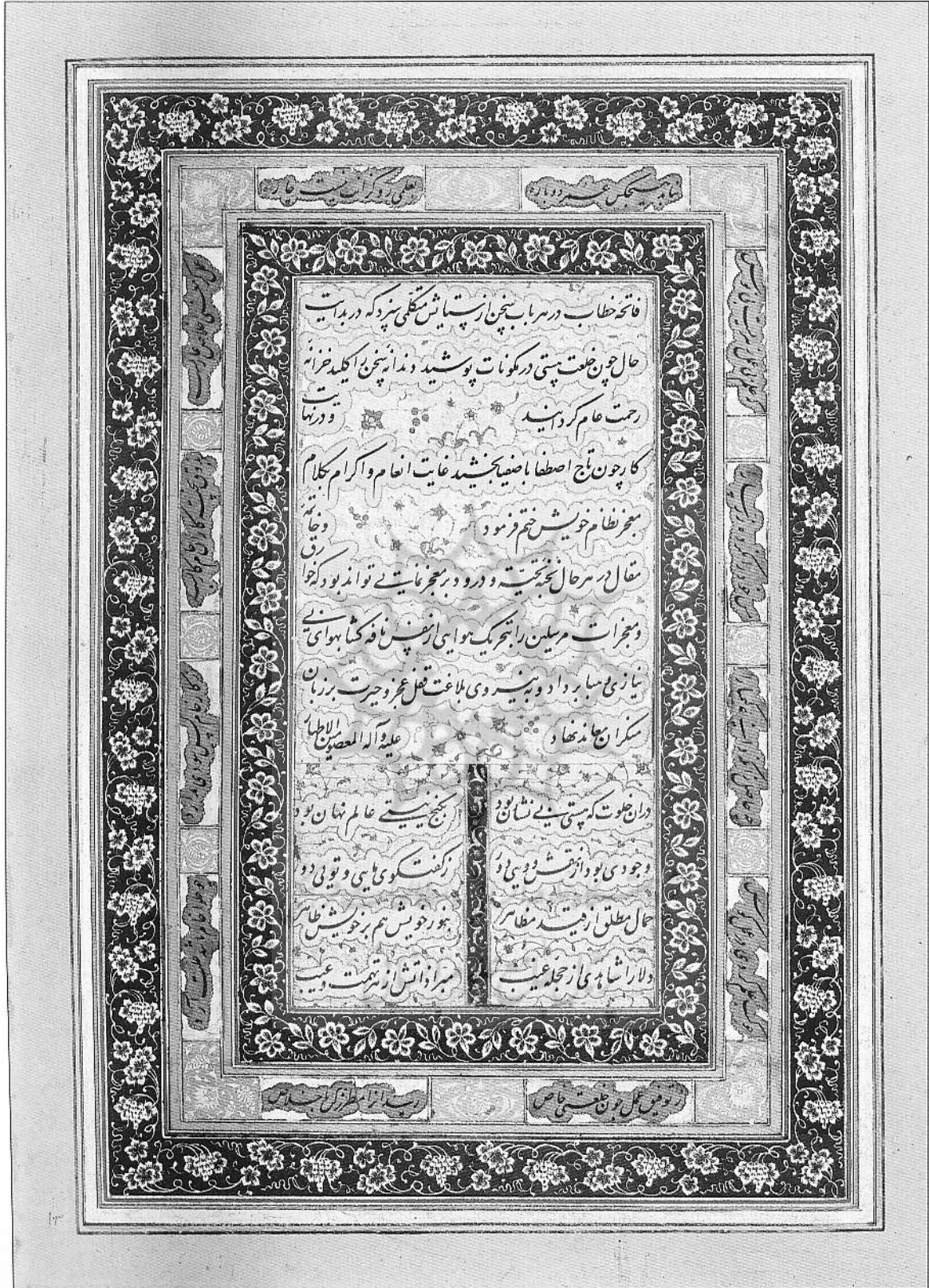
با پا گرفتن نتایج انقلاب انفورماتیک و انقلاب صنعتی و آن نگرش محیطی هنری که به سال ۱۹۲۰ در باوهاس آلمان شروع شد، اشیاء و وسایل مصرفی به نوعی دیگر از آثار هنری تبدیل شدند. شاید انسان

تصویر ۴

۱. مارسل پروسه، مهدی سجایی، طرف گرمائت، نشر مرکز.
 ۲. مصطفی رحیمی، گام‌ها و آرمان‌ها.
 ۳. در این مورد این کتاب‌ها خواندنی هستند:
 تاریخ نظریه‌های انسان‌شناسی؛ ز. ده‌لوی، مبحث فرهنگ؛
 مقاله «فرهنگ، زبان شخصیت» ۱۹۵۶؛ فرهنگ ابتدایی، تایلر
 ۱۸۷۱؛ زمینه فرهنگ‌شناسی، محمود روح‌الامینی.

سازگار است در باره
مهر و رحمت است در باره

فاتح خطاب در برابر سخن از پستانش مکتبی سزود که در بدایت
حال چون خلقت هستی در کمونات پوشید و ندان سخن ایکله خزان
رحمت عام کرد اینید ^{و در زمان}
کار چون تاج اصطا با ضیاء بشید غایت انعام و اکرام کلام
بمخ نظام خویش ختم فرمود ^{و چنانچه}
مقال در سر حال نخبه تختیه و درو در بجز غایتی تواند بود که خوا
و بجزرات مرسلین را با تحریک هوایی از پیش نافذ گما بهوایی
نیازی مبار داد و بر سیر وی بلاغت نقل غمز و حیرت بر زبان
سکران جانم نهاد ^{علیه السلام العاصم}

دران خلوت که هستی نینے نشان
وجودی بود از تشویق و بی و
حال مطلق از نیت در مظار
دلار شاه پای از جمله غیب
از بچ نیستے عالم نمان بود
ز کفست کوی بی و توئی دو
بمخ خویش هم بر خویش ظاهر
میرا و اتش از نیت و عیب

در زمین کل بر طاعتی خاص
در باره رحمت است در باره